به نام خداوند جان و خرد

درس هشتم (سیاست هویت)

شناسنامه نخستین سند رسمی هویت ما

معانی شناسنامه در زبان‌های زیر:

تاجیکی ⬅ زادنامه

عربی ⬅ هویه

انگلیسی ⬅ سند هویت

آرم (نشان) جمهوری اسلامی ایران در روی جلد شناسنامه نشان‌دهنده چیست؟

۱. صاحب شناسنامه تبعه جمهوری اسلامی ایران است.

۲. تبعه دولتی با:

- نظام سیاسی ⬅ جمهوری
- بنیاد ⬅ اسلامی
- قلمرو ⬅ ایران

جمهوری اسلامی بیان‌کننده چه نوع حاکمیتی است؟

حاکمیت اراده مردم (جمهوری) بر اساس آرمان و ارزش‌های اسلامی (اسلامی)

در صفحه اول شناسنامه چه عبارت‌هایی آمده است و معنای آن چیست؟

۱. شناسنامه سند هویت شما است؛ برای حفظ حقوق خود با دقت از آن نگهداری کنید ⬅ دولت، هویت فرد، فرد ایرانیان و حقوق و مسئولیت آن‌ها را به رسمیت می‌شناسد.

۲. هرگونه تغییر و تحریف در شناسنامه یا سوءاستفاده از آن جرم است و مجرم تحت تعقیب قانونی قرار می‌گیرد ⬅️ نمی‌توان خودسرانه و به دلخواه خویش در این سند هویت دست برد و آن را تغییر داد.

🖐 در چه چیزی در شناسنامه جنبه اختصاصی سند هویت محسوب می‌شود؟

کدملی

🖐 اگر با دیدی عمیق به عکس شناسنامه بنگریم چه اطلاعاتی را می‌توان آشکار کرد؟

هویت جنسی، خانوادگی، سنی، نژادی و فرهنگی

مقایسه الگوهای همانندسازی و تکثرگرایی (تنازع هویت‌ها) و الگوی تعارف

- **جریان‌های هویت‌ساز (الگوهای هویت):**
- **الگوی تنازع هویت‌ها:**
- همانندسازی ⬅️ دوره مدرن
- سیاست هویت و تکثرگرایی ⬅️ دوران پسامدرن
- **الگوی تعارف هویت‌ها**

تنازع هویت‌ها: وحدت یا کثرت هویت‌ها

🖐 هویت‌های جدید با ظهور جهان متجدد ایجاد شدند چگونه بود؟

- دیگر خود را با **هویت دینی مسیحی (قرون وسطی)** نمی‌شناختند.
- بلکه هویت خود را با توجه به **تاریخ، جغرافیا، قومیت یا نژادشان** تعریف می‌کردند.
- تأکید بر این عوامل، به پیدایش نوع جدیدی از هویت منجر شد که **ملی‌گرایی و وطن‌دوستی** مشخصه اصلی آن بود.
- با شکل‌گیری دولت–ملت‌ها **ناسیونالیسم** پیدا شد و **هویت از منظر دولت–ملت‌ها و توسط آن‌ها تعریف شد.**

چرا دولت‌ها در کشورهای چندقومی ناچار به سیاست‌گذاری هویتی بودند؟

- تعیین **هویت ملی**
- توزیع **مزایا و فرصت‌های سیاسی**، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی گروه های مختلف
- پاسخگویی به **درخواست‌ها** و رفع نیازهای افراد

همانندسازی چیست و چه اهدافی را دنبال می‌کند؟

- **معنا** ⬅️ پذیرش ارزش‌ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه‌های جامعه به گونه‌ای که همه گروه ها همان گروه ها شوند.
- **هدف** ⬅️ **سیاست دولت‌ها برای:**

۱. از بین بردن تفاوت‌های هویتی گروه های مختلف

۲. یکسان‌سازی گروه های مختلف

در اواخر قرن بیستم، **هویت** به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحث فکری و سیاسی شد.

ویژگی‌های هویتی دوران پسامدرن چه بود؟

- در دوره پسامدرن، همه‌آنچه در دوره مدرن پدید آمده بود، از جمله سیاست **همانندسازی هویت** مورد نقد قرار گرفت.
- هویت‌های خرد، محلی و فردی مورد تأکید و توجه قرار گرفت.
- تکثر، تنوع و حتی بی‌ثباتی و تغییرات مداوم هویت‌ها **مطلوب** دانسته شد.
- هویت ملی و وحدت و ثبات همراه با آن، **نامطلوب** پنداشته شد.
- **هویت** به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحث فکری و سیاسی شد.
- **هویت** از منظر **گروه‌های مختلف** و توسط آن‌ها، تعریف می‌شود.
- افراد، مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را بر اساس **علاقه های فرهنگی و هویتی** خود پی می‌گیرند.

- علاوه بر ثروت و قدرت، **هویت** و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می‌شوند.
- در همه این عرصه‌ها، **سیاست هویت** ایجاد می‌شود و تنازع و درگیری افزایش می‌یابد.

سیاست هویت مربوط به چه دوره است و بر چه چیزی تأکید دارد؟

سیاست هویت، محصول دوران پسامدرن است و بر **تفاوت‌ها و هویت‌های خاص و محلی** تأکید می‌کند.

برخی متفکران از پیدایش سیاست هویت به چه چیزی یاد می‌کنند؟ توضیح دهید.

باز شدن جعبه پاندورا (اساطیر یونانی):

۱. جعبه پاندورا در اساطیر یونانی جعبه‌ای حاوی تمام بلاهاست که به دست فردی به نام پاندورا گشوده می‌شود.

۲. با باز شدن جعبه ناگهان همه پلیدی‌ها، رها و به سوی زمین سرازیر شدند و با خوبی‌ها درآمیختند؛ به‌طوری که دیگر تشخیص آن‌ها از یکدیگر ممکن نبود.

۳. رنج و بیماری، پیری و مرگ، دروغ، دزدی و جنایت که قبل از آن وجود نداشت گسترش یافت.

در چه شرایطی (چرا) مدل تکثرگرا به جای مدل همانندسازی مورد توجه قرار گرفت؟

۱. امروزه، جهانی شدن و توسعه ارتباطات موجب در هم آمیختن فرهنگ‌ها شده که باعث می‌شود فرهنگ‌ها دیگر کاملاً خالص و ثابت نباشند و هویت‌ها به شدت دستخوش تغییر شوند.

۲. بسیاری از جوامع و گروه‌ها، به دفاع از **هویت خود** برخاسته‌اند و در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آن‌ها تحمیل می‌کند، **مقاومت** می‌کنند و خواهان رهایی از این هویت تحمیلی هستند.

جنبش‌ها و اعتراضات بر علیه جهانی شدن چه هدفی را دنبال می‌کنند؟ با مثال

بسیاری از جوامع و گروه‌ها، به دفاع از **هویت خود** برخاسته‌اند و در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آن‌ها تحمیل می‌کند، **مقاومت** می‌کنند و خواهان رهایی از این هویت تحمیلی هستند.

مثال: جنبش‌های سبک زندگی، زنان، آفریقایی‌آمریکایی‌ها، آسیایی‌تبارها، جوانان، اقلیت‌های قومی، مذهبی و جنبش زیست‌محیطی.

امروزه مدل «**تکثرگرا**» به جای مدل **همانندسازی** مورد توجه و تأکید قرار گرفت.

مدل تکثرگرا چه ویژگی‌هایی دارد؟

۱. در مدل تکثرگرا، تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می‌گردد.

۲. در این الگو، همچنان وجود یک ساختار مشترک **سیاسی** و **اقتصادی** ضروری دانسته می‌شود؛ که گروه‌های مختلف را به یکدیگر پیوند دهد.

بخوانیم و بدانیم

ابعاد مدل تکثرگرا:

- ابعاد فرهنگی هویت: توجه به تمایزات زبانی، قومی و ...
- ابعاد سیاسی هویت: توجه به آزادی اجتماعی و ...
- ابعاد اجتماعی هویت: توجه به برابری و رفع تبعیض

دو چهره سیاست هویت چیست؟

۱. به صورت افراطی بر **تفاوت‌ها و گوناگونی‌ها تأکید می‌کند** و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی درون جوامع می‌شود.

۲. **گروه‌های به حاشیه رانده شده** را به رسمیت می‌شناسد و از آنان حمایت می‌کند.

تنازع هویت‌ها: وحدت و کثرت هویت‌ها

الگوی تعارف در مقابل چه الگویی قرار دارد و به چه چیزی توجه دارد؟

۱. در مقابل الگوی همانندسازی و تکثرگرا (**الگوی تنازع**) قرار دارد.

۲. به **شناخت متقابل** گروه‌ها و جوامع از یکدیگر توجه دارد.

تعارف به چه معنا است؟ شناخت متقابل

قرآن کریم الگوی تعارف را به عنوان الگوی برتر معرفی می‌کند.

شناخت متقابل جوامع و افراد از یکدیگر چه کمکی به آن‌ها می‌کند؟

۱. **تفاوت‌های** همدیگر را درک کنند و به آن‌ها احترام بگذارند.

۲. **اشتراکاتی** را ایجاد می‌کند که به بهتر شدن روابطشان منجر می‌شود.

پیام آیات مربوط به الگوی تعارف:

۱. «أَلا خَلَقناکم مِن ذَکرٍ وَ أُنثَی وَ جَعَلناکُم شُعوباً وَ قَبائِلَ لِتَعارَفوا» ⬅ شما را به صورت تیره ها و قبیله ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. سپس تأکید می‌کند که هیچ کدام از این ویژگی‌ها، ملاک برتر دانستن خود از دیگری نیست و فقط زندگی بر اساس تقوا معیار برتری، بزرگی و بزرگواری است.

۲. و من آیاته «خَلقُ السَّماواتِ وَ الاَرضِ وَ اِختِلافُ اَلسِنَتِکُم وَ اَلوانِکُم اِنَّ ذلِکَ لَآیاتٍ لِلعالَمین» ⬅ الگوی مطلوب قرآنی، تکثر و تنوع زبانی و نژادی و قومی را، مانع وحدت و همدلی نمی‌داند. بلکه انسان‌ها را به منشأ وحدت رهنمون می‌شود.

رشد و شکوفایی اسلام در چه قرن‌هایی و به چه دلایلی بوده است؟

قرن ۳ و ۴: به دلیل پیروی از الگوی **تعارف** و احترامی بود که اقوام مختلف در جهان اسلام برای یکدیگر قائل بودند.

پیام حدیث امام علی (ع) «مردم دشمن چیزی هستند که نمی‌شناسند» چیست؟

افراد معمولاً به دیگرانی که آن‌ها را به درستی نمی‌شناسند، بدبین‌اند و از آن‌ها دوری می‌کنند.

گفتگو کنید:

سوفیا کوتلاکی ⬅ کتاب نظام ادب، تعارف و مفهوم وجه در فرهنگ ایرانی ⬅ ایرانی‌ها هنگامی که می‌خواهند به یکدیگر احترام بگذارند از تعارف استفاده می‌کنند و این تعارف به معنای شناخت متقابل است و زمینه روابط صمیمانه را ایجاد می‌کند.

علوم اجتماعی و سیاست هویت

- **دو رابطه علوم اجتماعی و سیاست هویت:**
- علوم اجتماعی یک علم جهان شمول است که می‌تواند درباره ارزش‌ها داوری کند ⬅ همانند سازی ⬅ رویکرد انتقادی

- هر نظریه‌ای درون فرهنگ و تاریخ خود تولید می‌شود و هر فرهنگ و هویتی می‌تواند نظریه‌های جامعه‌شناسی متناسب با خود را تولید کند.
- علوم اجتماعی تا امروز دانشی جهان شمول نبود بلکه روایت مردان سفیدپوست اروپایی بود و هویت زنان، رنگین‌پوستان و غیراروپایی‌ها را نادیده می‌گرفت ⬅️ سیاست هویت و تکثرگرا ⬅️ رویکرد تفسیری
- **پیدایش نظریه‌های فمنیستی، نظریه آفریقایی‌تبارها و ... نتیجه این رویکرد است.**

✋ جامعه‌شناسی انتقادی چه انتظاری از علوم اجتماعی دارد؟

انتظار دارد علوم اجتماعی با تشخیص و افشای سلطه در مناسبات انسانی، به رهایی انسان کمک کند.

✋ چرا جامعه‌شناس نمی‌خواهد داوری ارزشی بیرون از علم صورت گیرد؟

زیرا در این صورت سرنوشت ارزش‌ها به مناسبات قدرت و ثروت سپرده می‌شود و ارزش غالب اجتماعی همان ارزش ثروتمندان و قدرتمندان می‌شود.

✋ دیدگاه رویکرد تفسیری درباره علم رهایی‌بخش چیست؟

- راه رهایی انسان را از بیرون علم جستجو می‌کند نه از درون آن
- معتقد است علم با خوب و بد کردن امور سلطه‌گری می‌کند
- علم تبدیل به ابزاری برای سرکوب عده‌ای دیگر شده است

✋ چرا نمی‌توان رویکردی که دانش را انکار می‌کند (تکثرگرا) را قبول کرد؟

- با این رویکرد نمی‌توان شناخت‌های مختلف را داوری کرد و شناخت صحیح را تشخیص داد
- پایبندی کامل به این رویکرد امکان شناخت واقعی را از انسان می‌گیرد